

The Office Of The Principal and Vice - Chancellor

PROFESA MANDLA MAKHANYA, HLOGO LE

MOTLATŠAMOKHANSELIRI

YUNIBESITHI YA AFRIKA

BORWA

KAMOGELO, KAROLO YA 1: SEMINARE LE THAKGOLO YA PUKU

Yunibesithi ya Afrika Borwa le Diyunibesithi tša Afrika Borwa

Phetogong: Kagong ya Yunibesithi ya Afrika: Maloba, Lehono

le ka Moso

Holo ya Senate, Khamphase ya

Muckleneuk, Unisa

7 Lewedi 2018

- Moswaramarapo, Ngaka Somadoda Fikeni, Molaodimogolo: Diprotšeke tša go Ikgetha le Moeletši wa Hlogo le Motlatšamokhanseliri
- Profesa R Viljoen, Hlogo ya Kgoro ya Histori le Moetapele wa Protšeke
- Profesa A Manson, mongwadi wa kgatišo
- Maloko a Bolaodi le Bolaodiphethiši bjo bo Katološitšwego bja Unisa
- Bakgathatema ba rena mosong wo:
 - Profesa Z Motsa, Molaodimogolo: Skolašipi ka go Yuniti ya Bolaodi bja Phetogo
 - Profesa Msila, Molaodimogolo ka go Yuniti ya Bolaodi bja Phetogo
- Mopresidente wa Lekgotlakemedi la Bosetšhaba la Baithuti (NSRC): Mohumagadi Z Sodladla
- Mopresidente wa Khonebokheišene: Morena S Mhlungu
- Modulasetulo wa NEHAWU: Morena L Hontoti
- Modulasetulo wa APSA: Morena JJ Jonker
- Modulasetulo wa Foramo ya Basadi ya Unisa: Ngaka S Kumalo
- Mopresidente wa Foramo ya Bathobaso: Profesa H Mogashoa
- Bašomedi ba Unisa le baithuti ba rena
- le khwaere ya rena ya Unisa

Le amogetšwe ka moka mo letšatšing le le botse la seruthwane. Dika tša mpshafalo di mo gohle. Gomme ge re emetše mejakaranta ya rena gore e

thunye matšoba moragonyana kgwedi ye le ka Diphlane, ke ile ka gopola gore ke tla le fa dintlha tše dingwe tša go thabiša le go dira ditshwayotshwayo tše mmalwa.

Mehlare ya mojakaranta gabotse e na le histori ya go thabiša ka Afrika Borwa. Ka tlhago ke ya Amerika Borwa, histori ya yona ka Afrika Borwa e ka lotwa mohlala go fihla go 1880, ge e be e romelwa Argentina le Brazil ka morago. Pele ga kutullo ya gauta go la Witwatersrand ka 1886, go be go šetše go na le balemi ba mmalwa ka tikologong bao ba tlilego le dipeu go tšwa Kapa gomme ba bjetše mehlare ya moeike, mothamane le – mejakaranta ya rena. Gabotse, mogweba ka mehlare William Nelson, yoo kgwebo ya gagwe e bego e tsebja bjalo ka Nelsonia Nurseries, gabotse o bjetše dikilometara tša go balelwa go 106 tša mehlare go bapa le mekgotha ya sabapo ye mpsha ye e sa tšwago go hlongwa ya Kensington (go la Johannesburg). Mošomo o tšere dikgwedi tše tshela gore o fele, woo e bego phenyo ka bowona. Gape go dumelwa gore ka bo1880 mejakaranta ye mebedi mathomong e bjetšwe ka gare ga serapana sa *Myrtle Lodge*, fao lehono go agilwego Sekolo sa Sunnyside go la Arcadia. Ebile go na le leswika la segopotšo leo le hlomilwego go keteka tiragalo ye.

Bjalo ke tšea gore re be re ka re ebile re thopilwe ke mejakaranta! – gomme ge e le gore seo ga se sa lekana, go la Groenkloof, go na

le mejakaranta ye *mešweu* ya go balelwa go 100, yeo e tlišitšwego ke modudi wa mono Pretoria. Go boletšwe go lekane.

Bjalo re ka bolela ka polokego gore mejakaranta e bile gona mengwaga ya go balelwa go 138, gomme ge re nagana gore yeo ke nako ye telele, re swanela go gopola gore Unisa e bile gona *mengwaga ye 145*. Re keteka seo gabjale! Ee, Unisa e feta mejakaranta ye e tumilego ya Gauteng. Gomme bjalo ka ge mejakaranta e na le histori ya go kgahliša – bjalo ka ge e tlogetše mohlala wo o sa le balegego wa dimela godimo ga ponagalo ya Gauteng le Afrika Borwa, bjalo Unisa e dirile se bjalo – eupša wa rena ke mohlala wa thuto gomme nka bolela gore o bile le khuetšo ye bohlokwa kudu ebile e le ye kgolo tlhabollong ya naga ya rena.

Ka fao khuetšo yeo e lego bohlokwa, le ka fao kanegelo ya Unisa le histori di sepetšego mo mengwageng ye 145 ya go feta ke taba ye e kgahlišago kudu – bjale go feta peleng. Go bile le dikgatišo peleng tšeo di bolelago ka histori ya rena, eupša maemo a a lego gona a kgonthišitše tlhalošo ye e nago le magomo. Ga pe Unisa e bile bjalo go feta seo. Histori ya rena mo mengwageng go tloga go kgatišo ya mafelelo ka Boucher (1973) ga se e amogele toka yeo e e swanelago. Go tloga go go beng gona ga institšhušene ye e swaraganego bjalo ka kobo ya mmušo wa kgethollo go tloga ka 1948 go ya mathomong a bo1990,

Unisa e fetogile le go fetolwa go ba yunibesithi yeo bjale bobedi e laetšago le go godiša tlhago le mekgwa ya setšhaba se se filwego temokrasi. Unisa ya morago ga temokrasi gape e fetogile ka botlalo go ya ka leano la yona, bohlokwa bja yona bja bosetšhaba, kontinente le lefase ka bophara le mohlala, boetapele bja yona le bolaodi le dipalopalo tša bašomedi ba yona le baithuti. Ke kanegelo yeo e swanelago go anegwa gomme nako ya go e bolela ke ya bjale.

Histori ya Unisa e na le dikgaolo tše ntši, gomme ke tseba gore letšatši le lengwe ka moso, ge yunibesithi e tšwela pele go fetoga, go tla ba le thakgolo ya puku ye nngwe ye e hlalošago ka botlalo kgaolo ye nngwe gape, gagolo ye nngwe yeo e hlalošago karolo ya baetapele ba baithuti le mekgatlo ya bašomi ka go tlhabollo ya rena. Gabjale, fela, a re ketekeng go phethwa ga protšeke ye ye bohlokwa ya institšhušene le thakgolo ya bolumu ye ya go ikgetha.

Badirišani, ke thabile go ba karolo ya thakgolo ye ya puku le dipoledišano tšeo di tlogo swarwa mosegare wa letšatši le. Ke rata go lebogiša bohle ba ba kgathilego tema ka tšweletšong ye, go tloga go balaodi ba protšeke, go ya go mongwadi, bahlakišadingwalwa le bagatiši.

Karolo ya mosong wo e laetša karolo ya mathomo ya lenaneo la rena ka ga “go aga yunibesithi ya mokgwa wa go ithuta ka go hloka kamano”. Moragonyana lehono, re tla ya go karolo ya bobedi ye e lebantšego go *“Diyunibesithi tša Afrika Borwa phetogong: maloba, lehono le ka moso”*. Ke le hlohleletša go ba gona go ditiragalong ka moka.

Ke le laletša gore ka moka le thekge ditho, le iketle gomme le ipshine ka monyanya wa histori le poledišano yeo e re emetšego.

Ke a leboga.